

Pobresa infantil a la ciutat de Barcelona 2013

Col·lecció Estudis

BCN

Ajuntament de
Barcelona

POBRESA INFANTIL A LA CIUTAT DE BARCELONA

Consell de Direcció de l'Àrea de Qualitat de Vida Igualtat i Esports

Xavier Amador, director de Relacions Institucionals
Iolanda Latorre, cap de Gabinet 4a. Tinència d'Alcaldia
Teresa Batet, gerent de l'Institut Barcelona Esports
Àngels Canals, gerent de l'Institut Municipal de Serveis Socials
Ester Capella, gerent de l'Institut Municipal de Persones amb Discapacitat
M. Glòria Figuerola, directora executiva de Qualitat de Vida i Igualtat
Àlex Masllorens, assessor de Gerència
Àngel Miret, gerent de l'Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports
Josep Maria Mirò, director de Projectes d'Innovació Social
Jordi Tolrà, assessor de Gerència
Josep Villarreal, director de Serveis d'Estratègia i Innovació

Aquest estudi ha estat encarregat pel Departament de Recerca i Coneixement de l'Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports a l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB)

Equip investigador:

Sergio Porcel i Lara Navarro-Varas

Equip estadístic:

Alícia Sánchez

Edició

Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports

Coordinació de l'edició

Pep Gómez, Txus Molar

Departament de Recerca i Coneixement

Disseny gràfic i maquetació

Jordi Salvany

Assessorament lingüístic

Coral Romà

1a edició: març 2013

INDEX

1.	Introducció	5
2.	Metodologia	7
2.1.	<i>L'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya: antecedents i principals característiques</i>	7
2.2.	Conceptes bàsics	8
3.	Pobresa i exclusió social dels infants a la ciutat de Barcelona	10
3.1.	La insuficiència d'ingressos: pobresa relativa	10
3.2.	La impossibilitat de posseir béns bàsics: privació material	13
3.3.	La insuficiència d'ingressos, de béns bàsics i de treball remunerat: pobresa o exclusió social	15
4.	Perfils de pobresa infantil	18
4.1.	Composició de la llar	18
4.2.	Llars i mercat de treball: la relació amb l'activitat dels membres de la llar	19
4.3.	La classe social de la llar	20
4.4.	L'habitatge principal: règim de tinença i costos associats	21
5.	Causes de la pobresa infantil	23
5.1.	Els factors explicatius de la pobresa infantil	23
5.2.	El dèficit de polítiques socials d'atenció a la família i la infància	26
5.3.	La qüestió de l'habitatge	27
6.	Síntesi	29
7.	Bibliografia	30

1. INTRODUCCIÓ

La pobresa infantil ha ressorgit com a problema social quan es considerava ja un fenomen extingit a les societats industrialitzades, mostrant la vulnerabilitat social d'aquest col·lectiu davant d'altres grups de població. La reaparició d'aquest fenomen no només es contradiu amb els avenços registrats en el camp de la defensa dels drets dels menors, sinó que resulta un llast per al progrés social i la igualtat d'oportunitats. La pobresa a edats primerenques està associada amb dèficits cognitius, baix rendiment escolar i, a més llarg termini, amb taxes d'atur elevades, així com amb la perpetuació del cicle de la pobresa d'una generació a una altra.

La pobresa infantil a Catalunya i Espanya presenta unes taxes més elevades respecte a la majoria de països europeus. Les millores econòmiques generades durant el període expansiu que va viure la societat espanyola abans de la crisi no es van traduir de manera determinant en una millora, en termes monetaris, de l'atenció a la infància a través de polítiques socials; o, si més no, els infants no van ser dels col·lectius més beneficiats d'aquest cicle de bonança econòmica. Ara, una de les conseqüències de la crisi financera que s'inicià l'any 2007 està sent l'agreujament significatiu de la pobresa infantil en el conjunt de l'Estat espanyol. Entre els factors que expliquen aquestes diferències respecte al context europeu, i també l'increment d'aquest fenomen que s'ha produït en els darrers anys a la nostra societat, es poden citar els següents: la relació amb el mercat de treball dels sustentadors principals de la llar i les seves condicions laborals, la mateixa composició i grandària del nucli familiar i el paper compensatori de les prestacions socials.

En l'aspecte conceptual i metodològic, l'enfocament més estès a Europa ha estat la mesura de la pobresa infantil des d'una orientació monetària i relativa, per davant d'altres maneres de mesurar la pobresa en termes absoluts. Aquesta aproximació relativa situa el fenomen de la pobresa en relació amb les condicions

de vida de la societat o la comunitat estudiades, de manera que en parlar dels infants aquests no necessàriament han de ser pobres, sinó que es troben en una situació de clar desavantatge econòmic respecte a la resta de persones del seu entorn. Tanmateix, la vulnerabilitat de la infància és quelcom més que la insuficiència d'ingressos, i es concreta també en dèficits de béns, de serveis i de participació en activitats socialment percebudes com a necessitats. En aquest sentit, aspectes com ara l'accés a béns materials, les condicions d'habitabilitat i les característiques de l'entorn residencial, entre d'altres factors, han de ser tractats també en els estudis de pobresa per tal de complementar la dimensió monetària del problema.

El projecte que es presenta vol dimensionar i caracteritzar la pobresa infantil a la ciutat de Barcelona, posant especial èmfasi en els efectes de la crisi econòmica sobre els infants d'aquest municipi. L'*Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població* (ECVHP) constitueix la principal font de dades que s'ha fet servir per a dur a terme l'estudi. La darrera edició, del 2011, ha estat readaptada per tal d'harmonitzar gran part de les dades sobre condicions de vida seguint les recomanacions europees a l'entorn de les *European Union Statistics on Income and Living Conditions* (EU-SILC) permetent així la construcció d'indicadors estandarditzats i comparables amb altres realitats socials.

Els objectius de l'estudi es concreten com segueix:

a) Mesurar l'abast de la pobresa infantil a la ciutat de Barcelona, examinant les particularitats que presenta en l'actualitat aquest fenomen, tenint en compte les seves dimensions monetàries i no monetàries.

b) Aprofundir en el coneixement de les causes de la pobresa infantil a través de l'anàlisi dels seus principals factors explicatius.

L'estructura del document respon a aquests mateixos objectius. En primer terme, es dedica un petit apartat a explicar les característiques principals de l'ECVHP i la metodologia seguida, així com a explicitar tot un conjunt de conceptes bàsics per tal de facilitar la lectura i la comprensió del document. En segon lloc, es dimensiona la pobresa monetària, la privació material i l'exclusió dels infants a Barcelona en relació amb altres grups i realitats socials. A continuació s'aprofundeix en el coneixement dels infants en risc de pobresa considerant les característiques de les llars on hi viuen, ja que depenen de la seva estructura i dels seus recursos econòmics i socials. A l'apartat següent, s'analitzen els principals factors que expliquen la pobresa infantil a la ciutat en aquests moments en què s'intensifiquen els efectes de la greu situació econòmica i social que està assolant el sud d'Europa en les llars amb menors dependents. Per acabar, se sintetitzen els principals resultats de l'estudi.

2. METODOLOGIA

Per tal d'assolir els objectius plantejats al projecte s'ha dut a terme una anàlisi estadística basada principalment en l'explotació de l'*Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011* (ECVHP).

El gruix de l'anàlisi ha consistit principalment en la construcció i el càlcul d'indicadors estàndards europeus sobre pobresa i exclusió social avalats pels diferents instituts d'estadística competents.

Per tal de determinar els factors explicatius o els aspectes socials més associats a la pobresa infantil s'ha realitzat una regressió logística, a partir de la qual s'estima la probabilitat que un menor es trobi en situació de risc de pobresa a la ciutat de Barcelona tenint en compte diferents variables que fan referència a la relació dels progenitors amb el mercat de treball, al règim de tinença de l'habitatge principal, a la proporció de renda dedicada al pagament d'aquest i a altres factors que s'han considerat rellevants i es detallen a l'apartat corresponent.

2.1. L'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya: antecedents i principals característiques

L'ECVHP 2011 és la segona edició d'una operació d'estadística oficial integrada en la Llei del Pla Estadístic de Catalunya 2011-2014 i la sisena edició d'una enquesta quinquennal que s'inicia l'any 1985 amb la denominada *Enquesta Metropolitana. Condicions de vida i hàbits de la població de l'Àrea Metropolitana de Barcelona*, que només cobria la ciutat de Barcelona i els 26 municipis que integren l'antiga Corporació Metropolitana de Barcelona. Amb les edicions successives, es van anar ampliant successivament els territoris objecte d'estudi. L'any 2006, aquesta actuació estadística passa a ser estadística oficial, i abasta tot el territori de Catalunya. Aquesta operació estadística ha estat duta a terme gràcies a un conveni de col·laboració entre l'Institut d'Estadística de Catalunya, l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, l'Àrea Metropolitana de Barcelona i la Diputació de Barcelona.

Si bé —malgrat els canvis territorials— fins al 2006 l'enquesta havia conservat, edició rere edició, el mateix disseny metodològic i gran part dels continguts del qüestionari, per tal d'afavorir la construcció d'una sèrie històrica de dades, a la present edició (2011) s'ha optat per readaptar aquesta operació estadística, amb una revisió metodològica profunda i també, tot i que en menor grau, una revisió de continguts. Aquesta revisió ha estat orientada a assolir tres objectius: 1) harmonitzar gran part de les dades sobre condicions de vida seguint les recomanacions europees a l'entorn de les *European Union Statistics on Income and Living Conditions* (EU-SILC) amb el propòsit que l'ECVHP tingui representativitat individual i sigui comparable amb altres territoris; 2) emfasitzar l'especificitat temàtica de l'enquesta centrant-la en l'estudi de la pobresa, l'exclusió social i els fenòmens socioterritorials, facilitant així el seu encaix en l'estadística oficial catalana; 3) mantenir la màxima comparabilitat amb la sèrie històrica de l'ECVHP.

Així doncs, en la metodologia de l'ECVHP 2011 hi conflueixen dues tradicions d'en-

questes de condicions de vida. D'una banda, la de l'*Enquesta metropolitana de Barcelona* i les seves edicions posteriors, i de l'altra, la de l'*European Union Statistics on Income and Living Conditions* (EU-SILC), regulades per Eurostat,¹ que té la seva versió a Espanya en l'*Enquesta de condiciones de vida*, que des del 2004 elabora l'Institut Nacional de Estadística (INE).

Les unitats de recollida d'informació de l'ECVHP 2011 són les llars privades residents en habitatges principals i les persones membres d'aquestes llars. La població objecte d'estudi està formada per individus de totes les edats, però només són entrevistades exhaustivament les persones amb 16 anys o més a 31 de desembre del 2010 (l'any anterior a l'enquesta).

L'àmbit territorial de l'operació és tot Catalunya. Les dades que s'obtenen també són estadísticament significatives per a cadascuna de les províncies i dels àmbits del Pla Territorial de Catalunya (amb l'agregació de l'Àmbit de Ponent i l'Alt Pirineu i Aran²), així com per les àrees metropolitanes funcionals catalanes (Barcelona, Girona, Tarragona-Reus, Lleida i Manresa) i, dins de la província de Barcelona, per a l'Àrea Metropolitana de Barcelona i per a la ciutat de Barcelona.

El període temporal durant el qual s'ha dut a terme el treball de camp per a la recollida d'informació ha estat el segon semestre del 2011.

Els resultats de l'enquesta es basen en una mostra d'un total de 4.235 llars distribuïdes per tota la geografia catalana. En total s'han entrevistat 8.000 individus; el 7,3% de les entrevistes s'ha fet a través de qüestionaris *proxy* (contestats per una altra persona propera a l'individu).

1. Eurostat, Oficina Europea d'Estadística.

2. Aquesta agregació territorial ve justificada per la manca de mostra de l'àmbit de l'Alt Pirineu i Aran, prevista ja al disseny mostral per optimitzar el repartiment de la mostra.

2.2. Conceptes bàsics

Tenint en compte que al llarg de l'estudi s'ha fet ús de diferents indicadors harmonitzats a escala europea en relació amb la pobresa i l'exclusió social, s'ha considerat necessari explicitar tot un seguit de definicions per facilitar-ne la lectura i la comprensió.

Renda disponible de la llar: són els ingressos nets rebuts durant l'any 2010 pels membres de la llar. Formen part de la renda els ingressos per treball per compte d'altri, els guanys o les pèrdues del treball per compte propi, les prestacions socials, les rendes del capital i de la propietat, els ingressos de plans de pensions privats, les transferències rebudes i pagades entre llars, els ingressos rebuts pels menors i el resultat de la declaració de l'IRPF. No s'hi inclouen els components no monetaris, llevat del cotxe d'empresa.

Renda disponible per unitat de consum i per persona: la renda per unitat de consum es calcula per tenir en compte economies d'escala a les llars. S'obté dividint la renda total de la llar entre el nombre d'unitats de consum. Les unitats de consum es calculen utilitzant l'escala de l'OCDE modificada, que concedeix un pes d'1 al primer adult, un pes de 0,5 a la resta d'adults i un pes de 0,3 als menors de 14 anys. Una vegada calculada la renda per unitat de consum de la llar, s'adjudica aquest valor a cadascun dels seus membres. La renda per unitat de consum de les persones (o ingressos equivalents de la persona) s'utilitza en el càlcul de mesures de risc de pobresa.

La renda neta per persona de la llar, en canvi, es calcula dividint la renda de la llar pel nombre de membres.

Despeses totals de l'habitatge: inclouen el lloguer (en cas que l'habitatge sigui llogat), els interessos de l'hipoteca (en cas que l'habitatge sigui de propietat amb pagaments pendents) i altres despeses associades al manteniment de l'habitatge (comunitat, aigua, electricitat, gas, assegurança del continent, algunes taxes i impostos municipals).

Taxa de risc de pobresa: el llindar de pobresa es calcula a partir de la distribució dels ingressos per unitat de consum. Aquest llindar es fixa en el 60% de la mediana dels ingressos per unitat de consum de les persones. La taxa de risc de pobresa és el percentatge de persones que se situen per sota del llindar de pobresa.

En els resultats que es presenten s'ha utilitzat el llindar del conjunt de Catalunya.

Taxa de privació material: la taxa de privació material es defineix com el percentatge de població que presenta una mancança forçada d'almenys 3 dels 9 ítems que conformen la privació material.

Els 9 ítems que es consideren són: 1) pagar sense endarreriments rebuts de l'habitatge o de compres ajornades; 2) capacitat per anar de vacances almenys una setmana a l'any; 3) capacitat per realitzar un àpat de carn, pollastre o peix (o l'equivalent vegetarià) almenys cada dos dies; 4) capacitat per afrontar despeses imprevistes (la quantitat fixada es correspon amb el llindar de pobresa mensual de l'any anterior); 5) poder permetre's un telèfon (incloent telèfon mòbil); 6) poder permetre's un televisió en color; 7) poder permetre's una rentadora; 8) poder permetre's un cotxe; 9) poder mantenir l'habitatge a una temperatura adient.

Taxa de privació material severa: la taxa de privació material severa es defineix com el percentatge de població que presenta una mancança forçada d'almenys 4 dels 9 ítems que conformen la privació material.

Intensitat de la privació material: es defineix com la mitjana del nombre d'ítems de privació material de la població materialment privada (3 o més ítems).

Llars amb intensitat de treball molt baixa: la intensitat de treball a la llar es calcula dividint la suma total de mesos treballats pels membres de la llar

en edat activa per la suma total dels mesos en què aquests membres de la llar poden treballar durant l'any 2010. Les persones en edat activa són definides com els individus d'entre 18 i 59 anys que no són infants dependents.³ La intensitat de treball es mesura en valors que van del 0 a l'1 i es considera molt baixa quan se situa en valors iguals o inferiors al 0,20. La taxa de població que viu en llars amb intensitat de treball molt baixa es calcula sobre la població de 0 a 59 anys.

Taxa de risc de pobresa o exclusió social (ARPE): aquest indicador recull la proporció de població que es troba o bé en situació de risc de pobresa, o bé en situació de privació material severa, o bé que viu en llars amb intensitat de treball molt baixa.

9

Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports

Pobresa infantil
a la ciutat
de Barcelona

3. Infants dependents són els individus de 0 a 15 anys o els de 16 a 24 anys si són inactius i viuen almenys amb un progenitor o tutor.

3. POBRESA I EXCLUSIÓ SOCIAL DELS INFANTS A LA CIUTAT DE BARCELONA

Els alts nivells de creixement econòmic registrats les darreres dècades no només no han estat suficients per reduir substancialment el risc social de la infància, sinó que precisament han fet reparèixer la vulnerabilitat d'aquest col·lectiu davant la resta de la població en l'escenari social de les societats industrialitzades.

3.1. La insuficiència d'ingressos: pobresa relativa

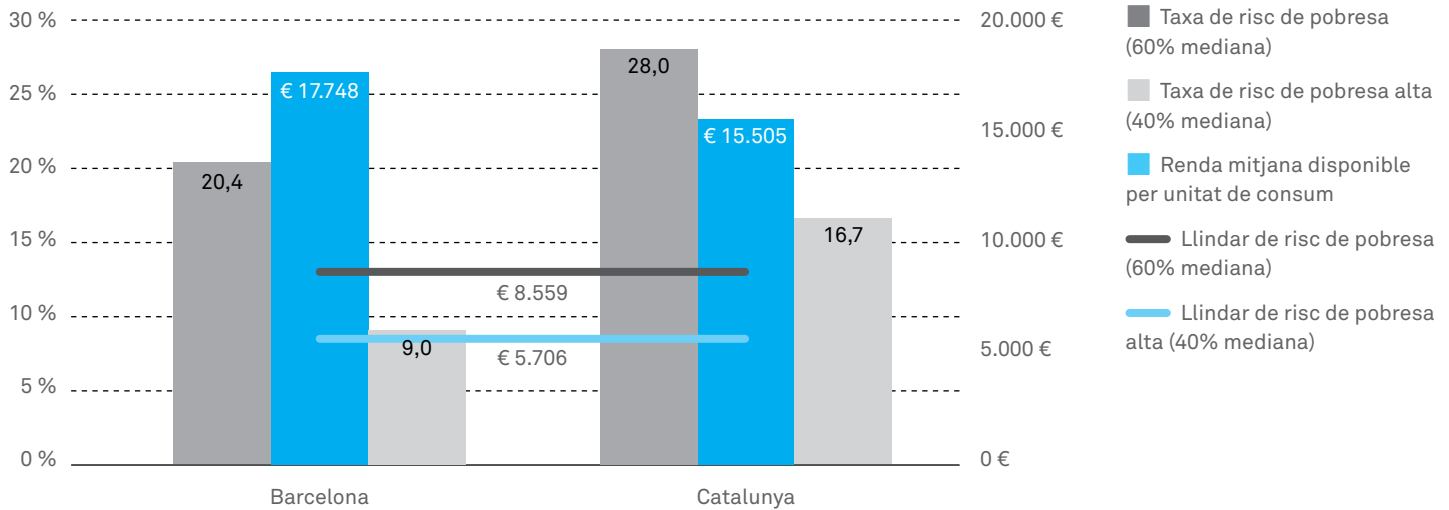
Des d'un punt de vista monetari i relatiu, el 20,4% dels menors de 16 anys a la ciutat de Barcelona viuen amb rendes inferiors al llindar de pobresa, és a dir, 1 de cada 5 infants de la ciutat es troba en risc de pobresa (gràfic 1). Aproximadament 42.700 persones. Malgrat definir-les com a pobres es tracta en realitat d'infants que es troben en una situació de clar desavantatge, en aquest cas econòmic, respecte a la resta de persones del seu entorn. El llindar d'ingressos sota del qual es considera que una persona es troba en risc de pobresa l'any 2011 és de 8.559 € i, per exemple, per a una família formada per 2 adults i 2 infants el llindar està fixat en 17.975 € anuals.

Per al conjunt de Catalunya, els infants en risc de pobresa augmenten fins al 28% (346.000 en termes absoluts). Aquesta diferència respecte a la ciutat de Barcelona s'ha d'interpretar, tanmateix, tenint en compte que la renda equivalent per unitat de consum a la ciutat està per sobre de la resta del territori. Com a conseqüència d'això, quan s'aplica, com és el nostre cas, un llindar supraterritorial, l'efecte és una reducció automàtica de les persones que es troben sota aquest llindar. La renda equivalent neta per unitat de consum per a Catalunya és de 15.505 €, mentre que a la ciutat de Barcelona aquesta ascendeix fins a 17.748 €.

Pel que fa a la intensitat de la pobresa, es constata que el percentatge de menors que viuen a la ciutat amb un nivell d'ingressos per sota del 40% de la mediana (anomenada pobresa alta) és del 9% i per a Catalunya del 16,7%. La mitjana de la Unió Europea⁴ (27 països) pel mateix any és del 7%. Si calculem la bretxa de pobresa relativa per als infants, és a dir, la distància entre la mediana dels ingressos equivalents dels menors en risc de pobresa i el llindar, el percentatge és del 27,0% a Barcelona i del 42,8% a Catalunya. Aquesta mesura

4. Dades de l'EU-SILC, Eurostat, 2011.

Gràfic 1. Taxes de risc de pobresa i llindars de pobresa. Barcelona i Catalunya, 2011
(població menor de 16 anys)

Font: Idescat i IERMB, *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població*, 2011.

ens informa sobre «com de pobres són els infants pobres». A la UE-27 la bretxa de pobresa relativa per als infants⁵ és del 24,4%.

Tot i que amb dades de l'ECVHP no es pot oferir l'evolució de la pobresa infantil per a Barcelona ni per al conjunt de Catalunya,⁶ altres fonts i estudis destacats assenyalen que l'impacte de la crisi sobre els infants ha estat més fort que per a la resta de la població (González-Bueno i Bello, 2012; Laparra *et al.*, 2012; Marí-

Klose i Marí-Klose, 2012; Navarro i Clua-Losada, 2012). Més enllà de l'evolució del fenomen, les dades reflecteixen que es tracta del grup de població més vulnerable tant si es comparen les taxes de pobresa relativa (60% mediana) com les taxes de pobresa alta (40% mediana). Així, tant per a les persones en edat de treballar de la ciutat com per als més grans de 64 anys, la taxa de risc de pobresa és aproximadament 2,5 punts percentuals inferior (gràfic 2). Al conjunt de Catalunya, les diferències entre els grups d'edat són encara més accentuades, ja que la ràtio entre la pobresa dels infants i la dels més grans de 64 anys augmenta a 1,45. Al mateix temps i a

11

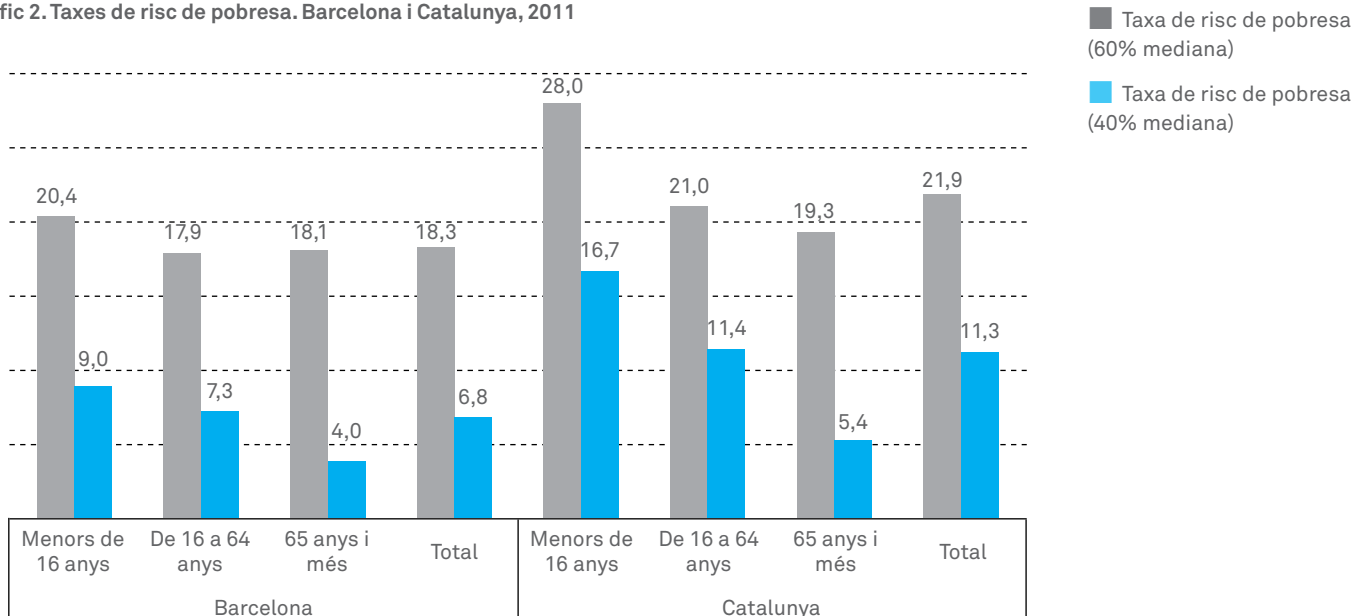
Qualitat de Vida, Igualtat i Esports

Pobresa infantil a la ciutat de Barcelona

5. *Ibidem*.

6. Fins a l'edició de l'any 2011 de l'ECVHP no s'obtenia informació dels menors de 16 anys.

Gràfic 2. Taxes de risc de pobresa. Barcelona i Catalunya, 2011

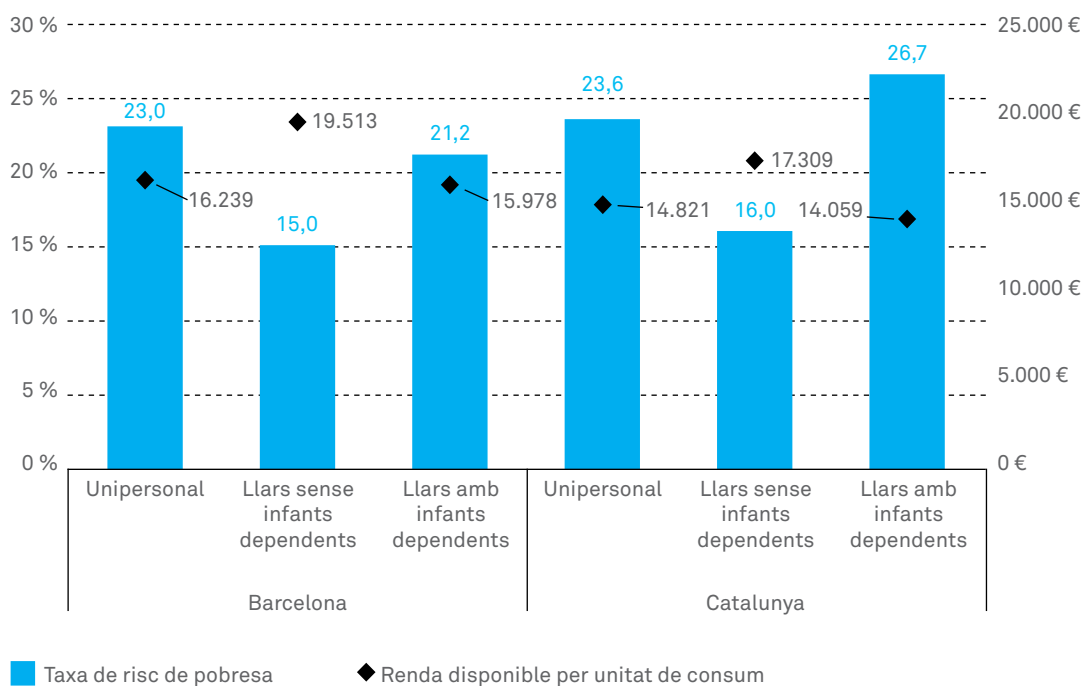
Font: Idescat i IERMB, *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població*, 2011.

mesura que s'agreuja la precarietat econòmica (taxa de risc de pobresa alta), es constata com s'accentuen les diferències entre grups de població en detriment dels infants, tant a Barcelona com al conjunt de Catalunya.

Pot semblar si més no sorprenent que els menors apareguin com més pobres que el conjunt de la població adulta, consi-

derant que els seus progenitors formen part d'aquest col·lectiu. En aquest sentit, la renda neta disponible per unitat de consum a les llars amb nens dependents és inferior a la de les llars on no hi ha menors, tal i com es mostra al gràfic 3. Com a conseqüència d'això, les taxes de risc de pobresa són també més elevades: el 21,2% davant del 15% de les llars sense infants dependents.

Gràfic 3. Taxes de risc de pobresa i renda disponible per unitat de consum segons el tipus de llar. Barcelona i Catalunya, 2011 (total de població)

Font: Idescat i IERMB, *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població*, 2011.

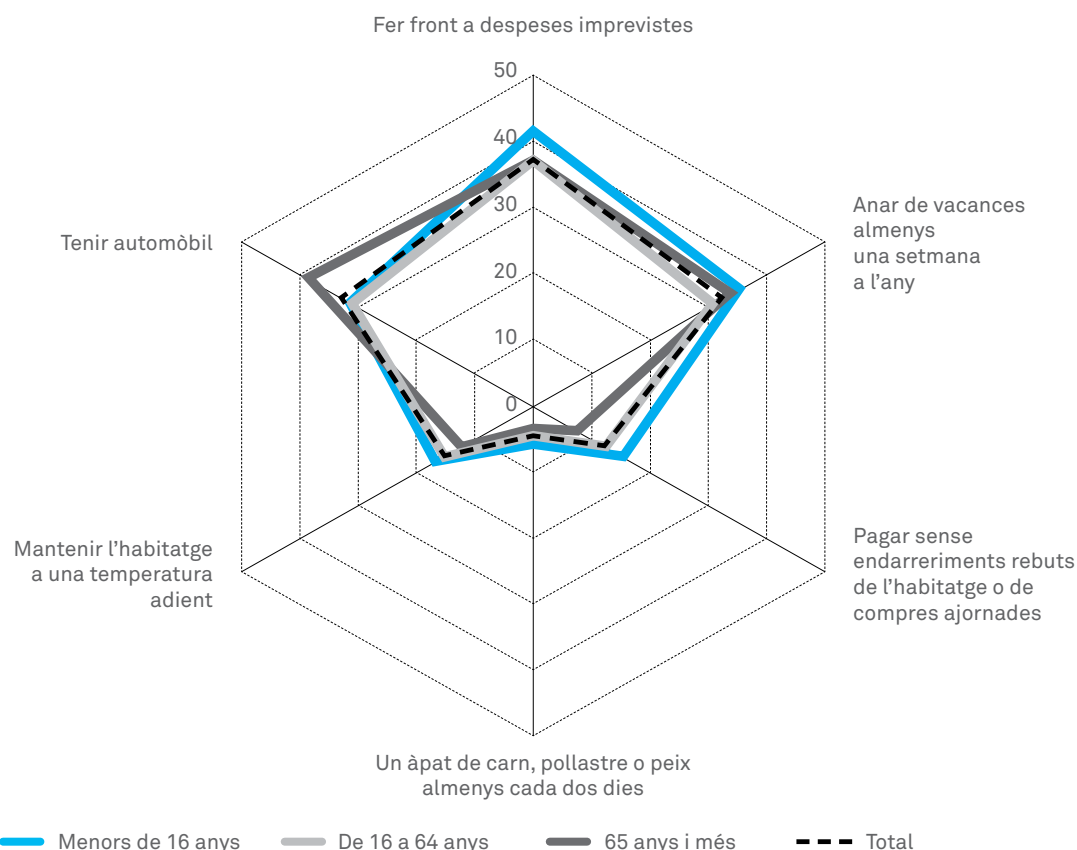
3.2 La impossibilitat de posseir béns bàsics: privació material

Si bé els indicadors basats en la pobresa monetària i la desigualtat són essencials, aquests no reflecteixen satisfactòriament la diversitat de les condicions de vida de la població. La mesura de la privació material, entesa com la impossibilitat de posseir béns, serveis i/o participar en activitats que socialment són percebudes com a «necessitats» ha estat regularment a l'agenda de la Unió Europea des del 2004, però és d'ençà de l'any 2009 que formalment s'afegeixen dos indicadors (taxa de privació material i intensitat de la privació) al conjunt dels existents per a la inclusió social. Els indicadors de privació material tenen per objectiu afegir informació focalitzada en alguns aspectes clau de les condicions materials de vida. Aquest enfocament incideix en l'efecte de manca forçada de béns materials, és a dir, no fan referència a l'elecció i a les preferències d'es-

til de vida, sinó a la població que veritablement no es pot permetre accedir a aquests béns. Els ítems de privació que es consideren són els següents: fer front a despeses imprevistes; anar de vacances almenys una setmana a l'any; pagar sense endarreriments rebuts de l'habitatge o de compres ajornades; un àpat de carn, pollastre o peix almenys cada dos dies; mantenir l'habitatge a una temperatura adient; tenir rentadora; tenir televisió en color; tenir telèfon i tenir automòbil. Al gràfic 4 es representa el percentatge de persones privades en cadascun dels ítems anteriors per grups d'edat, excepte per a les privacions de béns com la rentadora, el televisió en color i el telèfon, en la mesura que gairebé el 100% de la població els posseeix.⁷

7. La privació en aquests ítems per al total de la població de Barcelona és de l'ordre del 0,3%.

Gràfic 4. Privacions materials segons diferents ítems. Barcelona, 2011 (total de població)

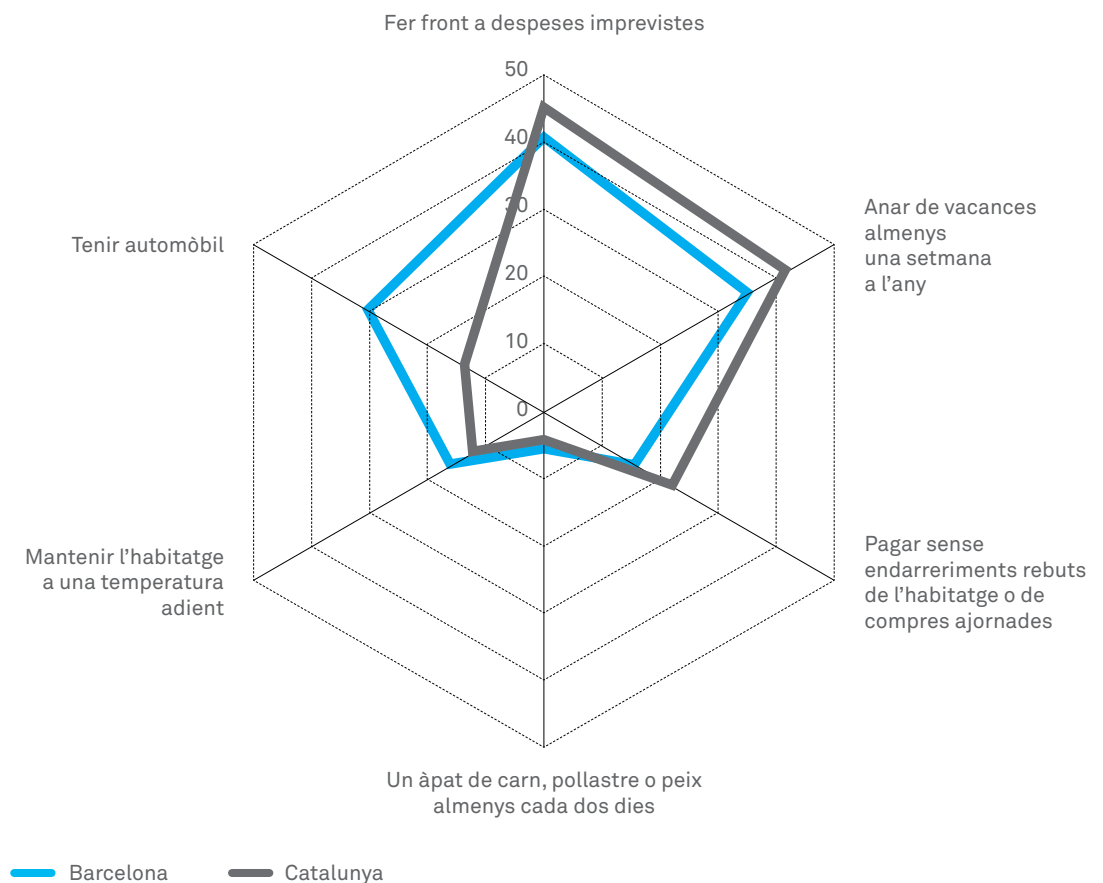
En tots els ítems representats, excepte el de tenir automòbil, els infants de la ciutat tenen un percentatge més elevat de privació que la resta de la població. En concret, 4 de cada 10 infants de Barcelona viuen en llars que no poden fer front a despeses imprevistes; el 35,4% no es pot permetre anar de vacances almenys una setmana a l'any; aproximadament el 15% viu en llars que no poden mantenir l'habitatge a una temperatura adient ni anar de vacances almenys una setmana a l'any i el 5,6% no es pot permetre un àpat de carn, pollastre o peix almenys cada dos dies.

Les dades de la darrera edició de l'ECVHP mostren també un percentatge més elevat de privació material dels infants del

conjunt de Catalunya respecte als de Barcelona en tots els ítems menys en poder mantenir l'habitatge a una temperatura adient i en tenir automòbil (gràfic 5).

Malgrat aquesta visió multidimensional de la privació relativa, allò veritablement important en la vulnerabilitat de la infància i de tota la població en general, rau en l'efecte acumulatiu d'aquesta, és a dir, en conèixer l'abast dels menors que acumulen diferents privacions i en la intensitat amb què pateixen aquesta privació. La Unió Europea defineix com a *taxa de privació material* la proporció de població que viu en llars que almenys estan privades, perquè no s'ho poden permetre, de 3 dels 9 ítems citats abans. I es coneix com a *privació material seve-*

Gràfic 5. Privacions materials segons diferents ítems. Barcelona i Catalunya, 2011 (població menor de 16 anys)

Font: Idescat i IERMB, *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població*, 2011.

3.3. La insuficiència d'ingressos, de béns bàsics i de treball remunerat: pobresa o exclusió social

ra aquesta privació quan s'acumula en 4 ítems o més. La intensitat de la privació es calcula a partir de la mitjana del nombre d'ítems de privació de la població materialment privada (més de 2 ítems).

El gràfic 6 mostra la població que pateix privació en 2, 3 o 4 o més ítems per diferents grups d'edat a la ciutat de Barcelona i a Catalunya. Se n'extreuen dues lectures complementàries. D'una banda la privació material dels menors és superior a la que pateix la resta de grups poblacionals, tant si la construïm a partir de 2, 3 o 4 o més privacions, i és més intensa. De l'altra, tant la privació com la seva intensitat és més elevada per als infants de la ciutat de Barcelona que per als menors del conjunt de Catalunya.

En el marc de l'estratègia de creixement de la Unió Europea (Europa 2020), un dels objectius és la lluita contra la pobresa i l'exclusió social. Per fer el seguiment d'aquest objectiu, s'ha harmonitzat a tot Europa l'índex sintètic de pobresa o exclusió social (AROPE). Aquest pretén donar un contingut més multidimensional al concepte de clàssic de pobresa basat en la insuficiència d'ingressos, en la mesura que combina l'aproximació indirecta a les condicions de vida (nivell de renda) amb l'aproximació directa (privacions materials i manca de treball). Es considera que una persona està en risc de pobresa o exclusió quan la llar on viu es troba o bé en situació de risc de pobresa, o bé en situació de privació material severa, o bé a la llar hi ha intensitats de treball molt baixes.

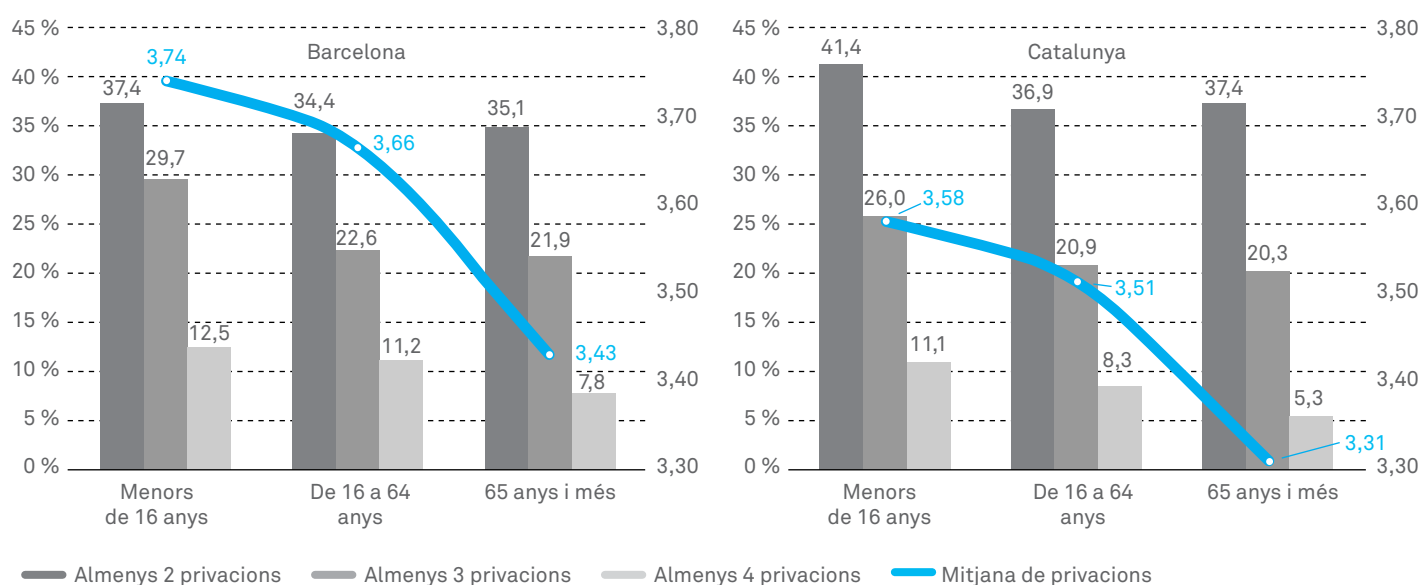
El percentatge de menors de 16 anys en risc de pobresa o exclusió a Barcelona és del 29,2% (aproximadament 61.100 infants), és a dir, gairebé 1 de cada 3 infants (gràfic 7, a la p. 16). Aquest percentatge és pràcticament idèntic per al grup de població en edat laboral (29,4%) i molt inferior per als més grans de 64

15

Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports

Pobresa infantil
a la ciutat
de Barcelona

Gràfic 6. Taxes de privació material i intensitat de la privació. Barcelona i Catalunya, 2011

Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2011.

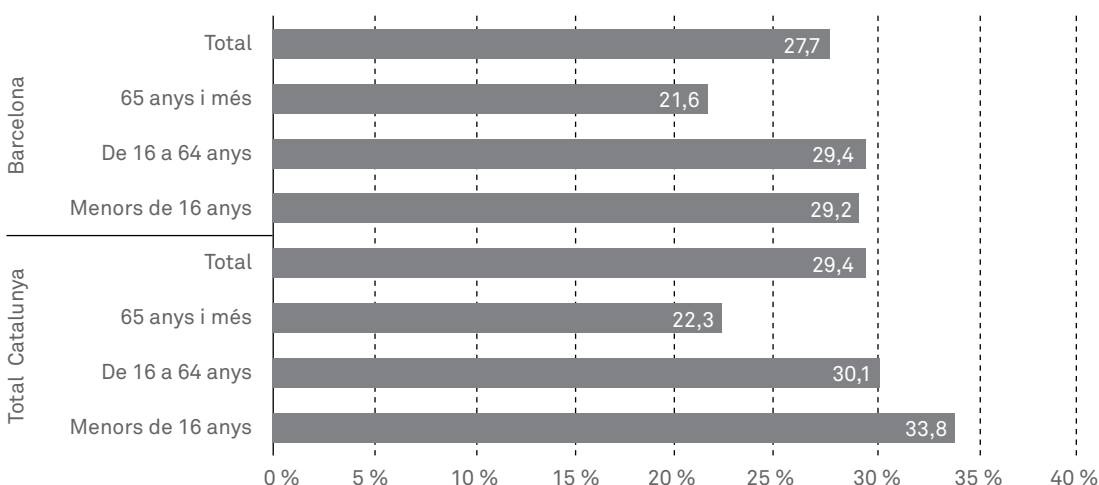
anys (21,6%). A diferència de quan es considerava només la pobresa relativa, la diferència entre ambdós s'eixampla molt més. La ràtio dels menors en relació amb els més grans de 64 anys és d'1,35.

Les dades per a Catalunya, ens ofereixen un panorama encara més crític. Els menors en risc de pobresa o exclusió ascendeixen fins al 33,8% (416.600 d'infants) i les diferències entre els grans grups de població encara s'accentuen més.

Des d'una perspectiva europea (gràfic 8), ambdues taxes estan per sobre de la mitjana (UE-27, 26,6%) i a la cua dels països que l'integren. Als països nòrdics així com a Eslovènia i Holanda és on, en termes relatius, hi ha menys infants en risc de pobresa o exclusió social (amb taxes inferiors al 18%).

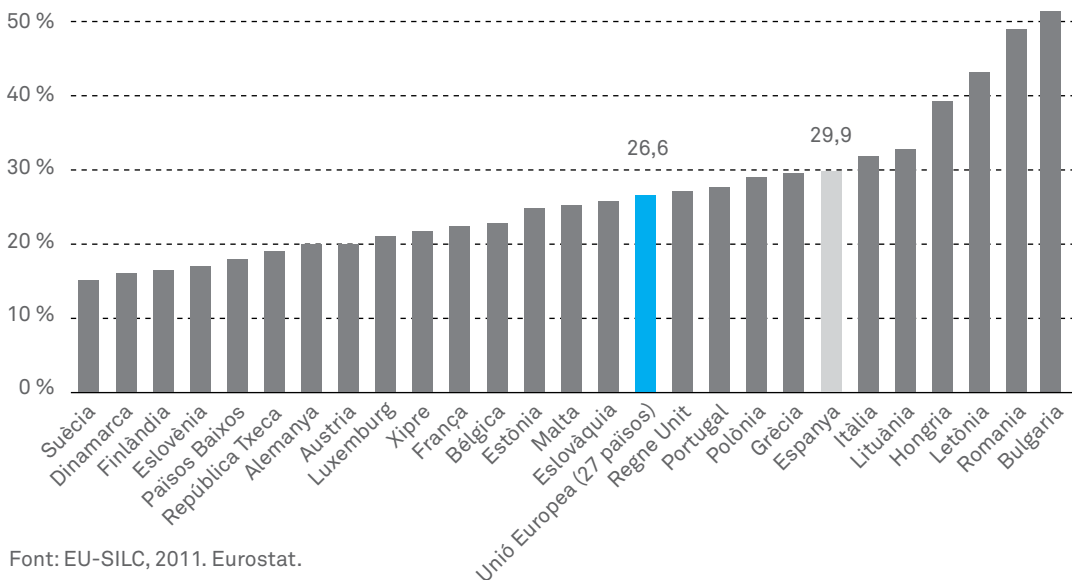
Si amb anterioritat xifraven els menors en risc de pobresa o exclusió de la ciutat en un 29,2%, el càlcul de les interseccions

Gràfic 7. Taxes de risc de pobresa o exclusió (AROPE). Barcelona i Catalunya, 2011

Font: Idescat i IERMB, *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població*, 2011.

Gràfic 8. Taxes de risc de pobresa o exclusió (AROPE). Unió Europea (UE-27), 2011

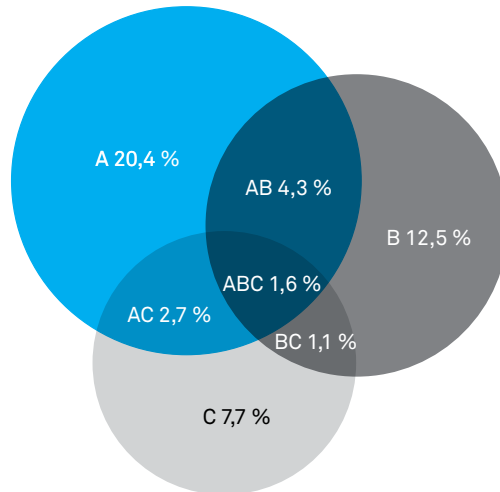
Font: EU-SILC, 2011. Eurostat.

Gràfic 9. Taxa de risc de pobresa o exclusió (AROPE). Interseccions entre subpoblacions. Barcelona, 2011 (població menor de 16 anys)

entre els tres indicadors que la mesura de l'exclusió social ens ofereix una perspectiva més completa i exhaustiva.

Així, el 4,3% dels infants són pobres i pateixen privació material severa malgrat que a les seves llars no tenen greus dificultats d'accés al treball remunerat. Tanmateix, el 2,7% viu per sota el llindar de pobresa i en llars on els adults han treballat menys del 20% del total del treball potencial l'any anterior a la realització de l'enquesta, però no pateixen privació. L'1,1% dels menors de 16 anys de Barcelona no viu amb ingressos per sota el llindar de pobresa però sí en llars amb baixa intensitat de treball i amb privacions materials. D'altra banda, aproximadament 1 de cada 10 infants (11,8%) és pobre en termes relatius però ni pateix privacions ni viu en llars amb intensitat de treball baixa; el 2,3% viu en llars d'atur elevat però no té insuficiència d'ingressos ni presenta cap limitació per accedir a béns materials considerats bàsics i el 5,5% viu en llars amb privacions però ni es consideren pobres en termes relatius ni a les seves llars manca el treball de forma intensa. Finalment, l'1,6% dels infants de la ciutat, aproximadament 3.800 en termes absoluts, experimenta pobresa relativa, privació material severa i atur a la llar (gràfic 9).

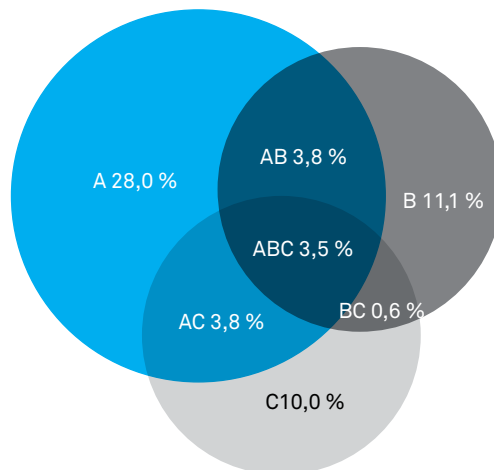
A Catalunya, la taxa de risc de pobresa o exclusió dels menors es xifrava en el 33,8%. Gairebé el 4% són pobres i tenen greus limitacions per accedir a béns bàsics però a les seves llars no hi manca el treball de forma intensa. El mateix percentatge (3,8%) té insuficiència d'ingressos i problemes d'accés al treball però no pateix privacions. Només el 0,6% dels infants de Catalunya no viu amb ingressos per sota el llindar de pobresa però sí en llars amb baixa intensitat de treball i privades materialment. Paral·lelament, gairebé el 17% sofreix exclusivament pobresa relativa; el 2,1% viu en llars d'atur elevat exclusivament i el 3,2% sofreix únicament privació material severa. Finalment, el 3,5% dels menors a Catalunya, en termes absoluts

A = Pobresa relativa
B = Privació material severa
C = Baixa intensitat de treball

Font: Idescat i IERMB, *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2011.*

Gràfic 10. Taxa de risc de pobresa o exclusió (AROPE). Interseccions entre subpoblacions. Catalunya, 2011 (població menor de 16 anys)

A = Pobresa relativa
B = Privació material severa
C = Baixa intensitat de treball

Font: Idescat i IERMB, *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2011.*

pels voltants de 43.700, experimenta pobresa relativa, privació material severa i atur a la llar a la vegada (gràfic 10).

De la lectura conjunta d'ambdós gràfics, se n'extreu la poca intersecció entre els indicadors o les dimensions de la taxa de pobresa o exclusió i, en conseqüència, ens alerta sobre la complexitat del fenomen. La pobresa no necessàriament està vinculada a la insuficiència d'ingressos, i les altres dimensions reflecteixen precisament aspectes que van més enllà d'aquests. En el cas concret de Barcelona, comparada amb Catalunya, la pobresa monetària adquireix menys rellevància i, en canvi, la privació material pren més protagonisme, com a reflex de les conseqüències que genera al si de moltes famílies l'elevat cost del nivell de vida a la ciutat.

4. PERFILS DE POBRESA INFANTIL

4.1. Composició de la llar

Els infants, per la seva naturalesa dependent, són totalment permeables a totes les circumstàncies i problemàtiques que envolten la seva llar. La pobresa infantil té l'origen a la llar, depèn de l'estructura d'aquesta i dels recursos, tant econòmics com socials, de què disposen els seus membres per fer front a situacions de dificultat. Partint d'aquesta idea, l'objectiu d'aquest apartat és oferir un esbós de les característiques principals de les llars on viuen els menors que es troben en situació de risc de pobresa a la ciutat de Barcelona.

En general, els tipus de llars on viuen els menors que es troben en situació de risc de pobresa són força semblants a la ciutat de Barcelona i al conjunt de Catalunya. A tots dos àmbits territorials, més del 80% d'aquests infants formen part de llars nuclears (dos adults amb fills i/o filles), que de fet són les més nombroses en aquestes dues realitats territorials (gràfic 11). El gruix més important viu en llars formades per dos adults i dos i infants dependents (37,5% a Barcelona i 37,0% a Catalunya), seguits dels que viuen en famílies de dos adults i tres o més infants dependents (28,2% a Barcelona i 28,2% a Catalunya).

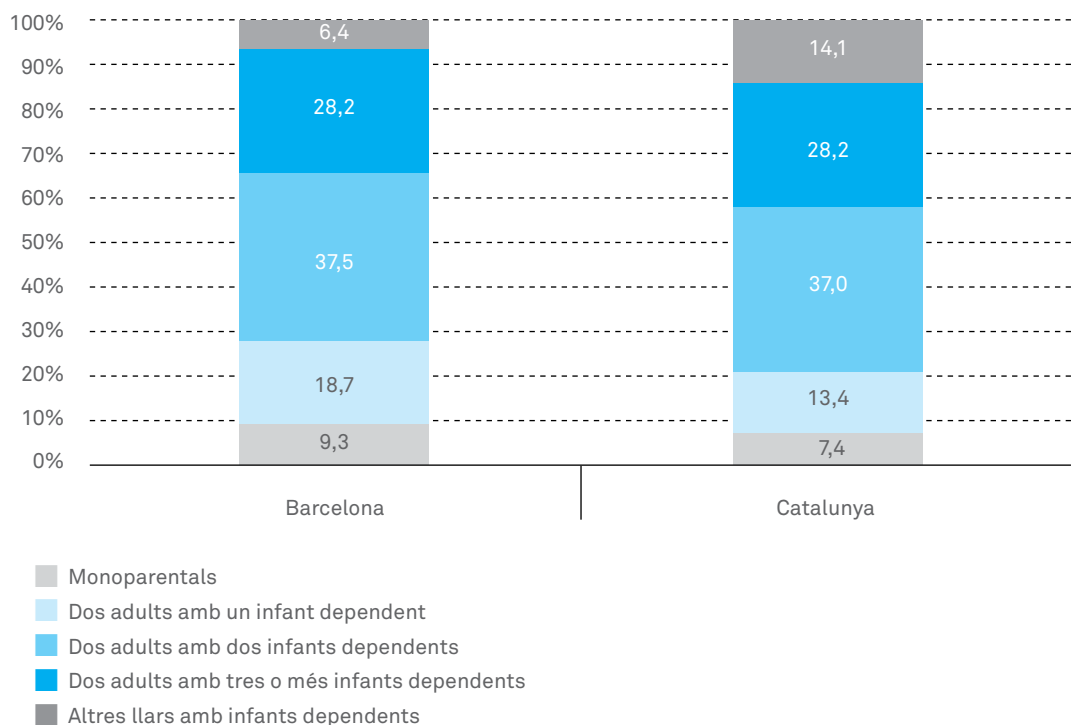
Pel que fa a la resta de situacions, les més minoritàries, sí que hi afloren algunes diferències. Mentre que a la ciutat de Barcelona el percentatge d'infants «pobres» que viuen en famílies monoparentals (9,3%) i en llars nuclears amb només

18

Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports

Pobresa infantil
a la ciutat
de Barcelona

Gràfic 11. Tipus de llar. Barcelona i Catalunya, 2011 (població menor de 16 anys en situació de risc de pobresa)

Font: Idescat i IERMB, *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població*, 2011.

4.2. Llars i mercat de treball: la relació amb l'activitat dels membres de la llar

un menor dependent (18,7%) és més elevat que al conjunt de Catalunya (13,4% i 7,4% respectivament), en el cas dels que viuen amb famílies amb dos nuclis o més la situació s'inverteix, ja que el percentatge de Catalunya (14,1%) és més alt que el que registra la ciutat de Barcelona (6,4%). Aquestes diferències, però, no són atribuïbles a particularitats territorials en l'origen de les situacions de risc de pobresa, sinó que es deuen més aviat als tipus de llars predominants a cada territori. Tot i que la tendència de les darreres dècades en relació amb la composició de les llars reflecteix una reducció progressiva del nombre de membres que conformen les llars a Catalunya, aquest procés ha estat més intens a la ciutat de Barcelona (López, 2006). De manera que la proporció de llars monoparentals i de dos adults amb un fill o filla dependent és superior a la capital que al conjunt de Catalunya.

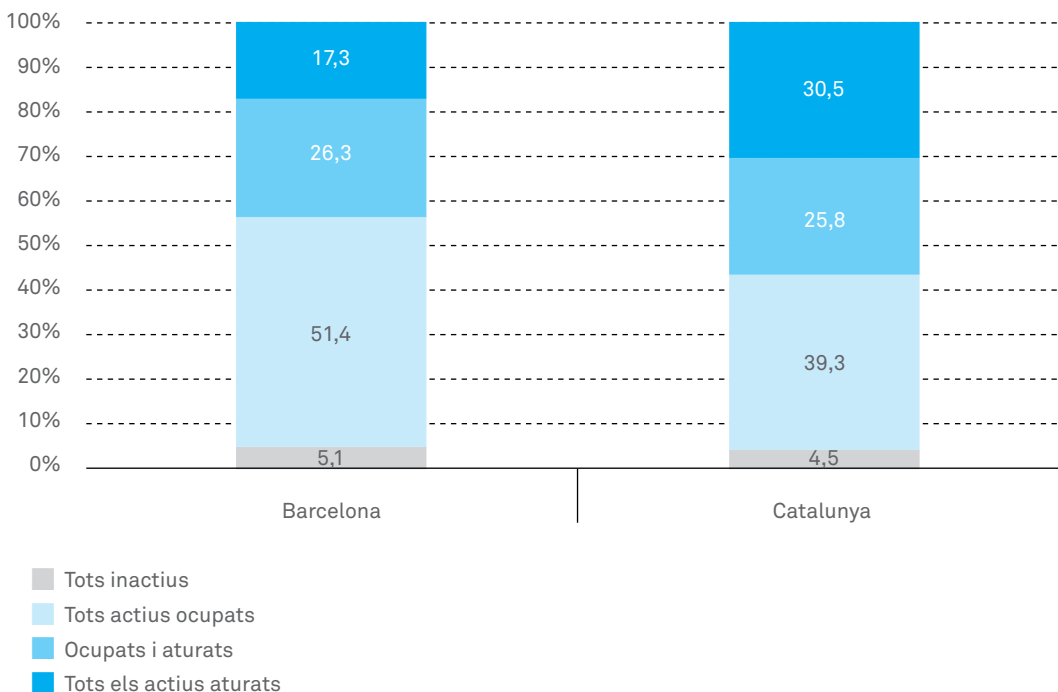
Respecte a la relació amb l'activitat dels membres de la llar on viuen els infants en risc de pobresa, la situació es presenta més desigual entre la ciutat de Barcelona i Catalunya. Tant a Barcelona com a Catalunya, la majoria d'aquests infants viu a llars on totes les persones actives estan ocupades, la qual cosa posa de manifest que les condicions laborals i, especialment, els salaris baixos dels sustentador o sustentadors principals de les llars, constitueixen un dels principals factors explicatius de la pobresa infantil (Flaquer, 2010; Marí-Klose i Marí-Klose, 2012). A més, pel que mostren les dades del gràfic 12, la incidència d'aquesta qüestió a la ciutat de Barcelona és major que al conjunt de Catalunya. A la capital, més de la meitat dels infants en situació de risc de pobresa viuen en llars on totes les persones actives estan ocupades (51,4%), mentre que en el conjunt de Catalunya aquest percentatge es redueix al 39,3%.

19

Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports

Pobresa infantil
a la ciutat
de Barcelona

Gràfic 12. Relació amb l'activitat dels membres de la llar. Barcelona i Catalunya, 2011 (població menor de 16 anys en situació de risc de pobresa)

Font: Idescat i IERMB, *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població*, 2011.

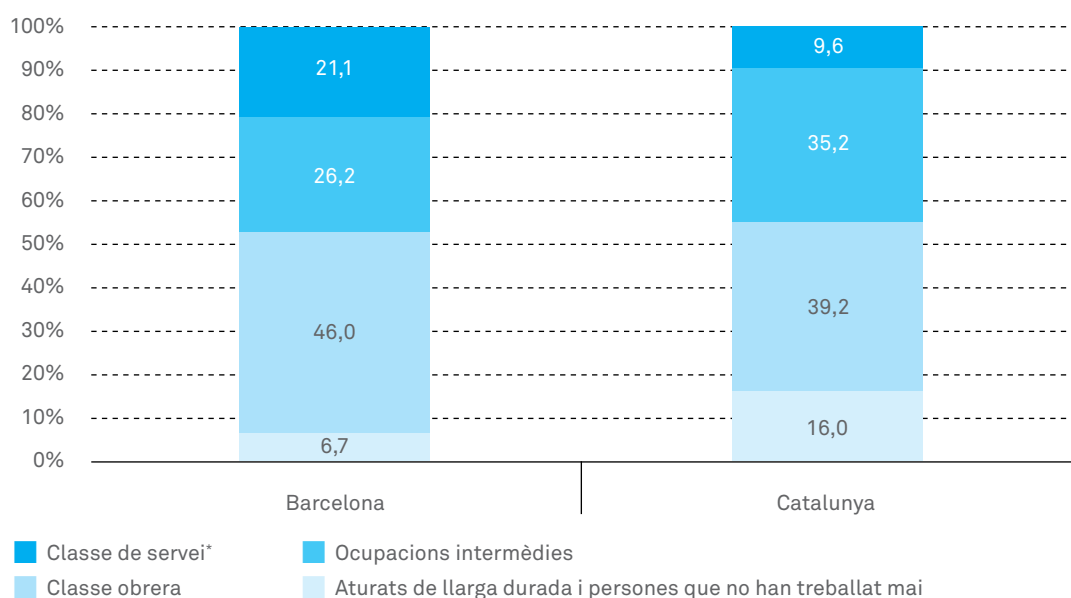
Una altra de les diferències importants és l'existència entre la proporció d'infants en situació de pobresa que viuen en llars on tots els membres actius estan aturats: a Catalunya (30,5%) és gairebé el doble que a Barcelona (17,3%). En aquest cas, la menor presència d'aquests tipus de llars a Barcelona, que està responant millor durant aquests anys de crisi a la destrucció d'ocupació que el conjunt de Catalunya (Trullén i Galetto, 2012), seria un dels principals elements explicatius d'aquesta situació.

4.3.

La classe social de la llar

La pobresa infantil es concentra majoritàriament en les llars de classe obrera, particularment a la ciutat de Barcelona, on un 46,0% dels infants en situació de pobresa pertany a llars d'aquest tipus, per un 39,2% a Catalunya. Gairebé l'altra meitat dels infants en situació de risc de pobresa a Barcelona es repartirien entre llars amb un perfil de classe mitjana, com ara les d'ocupacions intermèdies (26,2%) i les de classe de servei (21,1%). A Catalunya, en canvi, la presència d'infants en situació de risc de pobresa seria menor a les llars de classe de servei (9,6%) i major a les llars d'ocupacions intermèdies (35,2%) respecte a la ciutat de Barcelona. A més, a Catalunya un percentatge també important d'aquests infants (16,0%) formaria part de llars «desclassades», és a dir, aquelles en què els adults o bé no han treballat mai o bé són aturats de llarga durada, mentre que a Barcelona aquest percentatge és

Gràfic 13. Classe social màxima dels membres de la llar.⁸ Barcelona i Catalunya, 2011 (població menor de 16 anys en situació de risc de pobresa)

* Aquesta classe inclou: empresaris amb empreses de més de 10 treballadors, directius superiors, professionals liberals, administratius i tècnics qualificats i supervisors superiors.

Font: Idescat i IERMB, *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població*, 2011.

8. Aquesta variable es construeix a partir de la combinació de les classes socials atribuïdes als membres de 16 anys i més que formen part d'una mateixa llar, fent prevaler la del membre.

4.4. L'habitatge principal: règim de tinença i costos associats

de només el 6,7%. Novament, aquestes diferències estarien més relacionades amb l'estructura social predominant a cada territori —per exemple, una presència molt més destacada de la classe de servei a Barcelona que a la resta de territoris (Porcel *et al.*, 2012)—, que no pas a una especificitat territorial que incideixi en la naturalesa de la pobresa infantil.

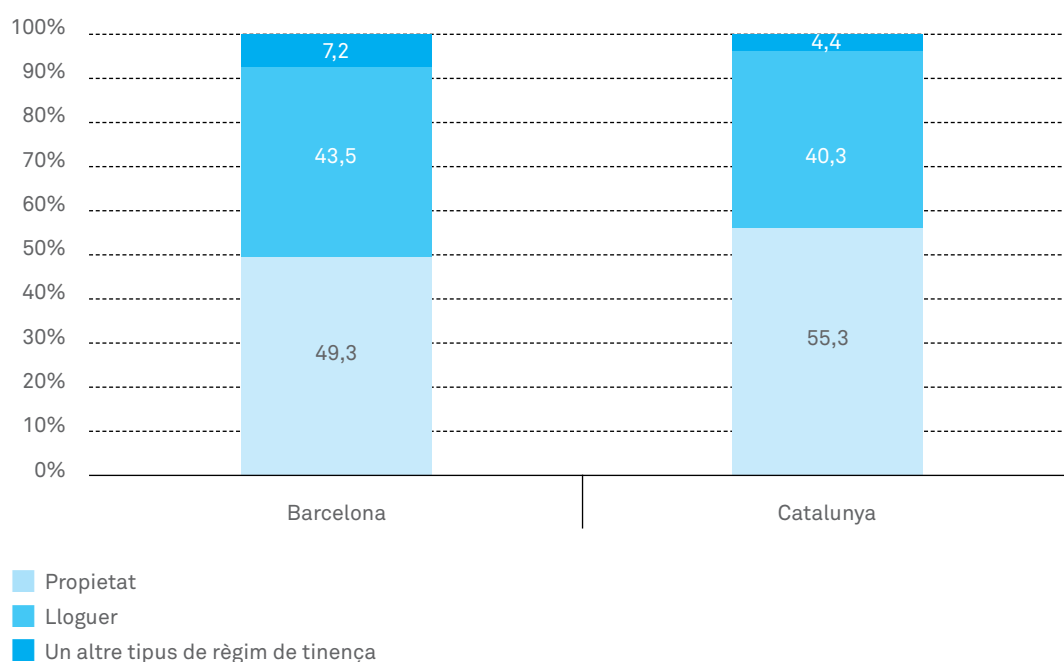
La qüestió de l'habitatge està emergint com un dels principals factors explicatius d'aquest repunt de la pobresa infantil (Marí-Klose i Marí-Klose, 2012), amb una especial incidència en els àmbits més urbans, on, després d'un cicle dominat per la compra d'habitatge i la tendència alcista dels preus, una part important de les famílies ha quedat forta ment endeutada o ha hagut d'assumir lloguers força elevats (Miralles-Guasch, Donat i Barnada, 2007). Pel que fa al règim de tinença de l'habitatge principal de les llars amb presència d'infants en situació de risc de pobresa a Barcelona, s'ha de dir que, si bé hi ha un cert predomini de les llars situades en habitatges de propietat (49,3%), no hi ha gaire distància respecte a les de lloguer (43,2%). En canvi, a Catalunya aquesta distància entre la presència de menors en situació de risc de pobresa que viuen en llars que resideixen en habitatges de propietat (55,3%) i de lloguer (40,3%) és més marcada.

21

Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports

Pobresa infantil
a la ciutat
de Barcelona

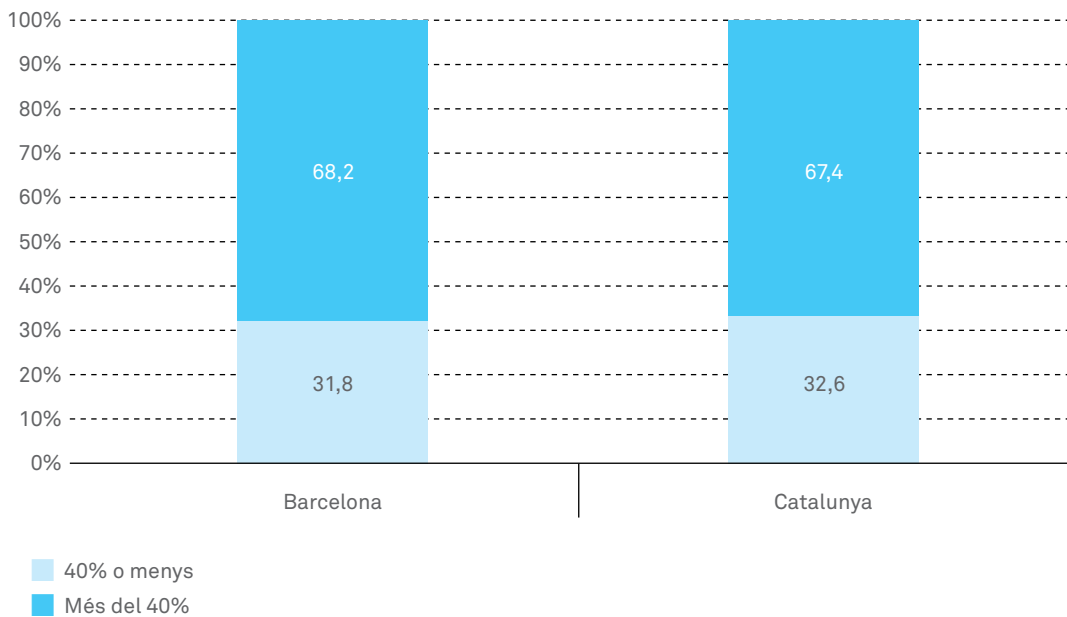
Gràfic 14. Règim de tinença de l'habitatge principal. Barcelona i Catalunya, 2011
(població menor de 16 anys en situació de risc de pobresa)

Font: Idescat i IERMB, *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població*, 2011.

En tot cas, al marge del règim de tinença de l'habitatge principal de les llars, el que resulta clarament rellevant en relació amb la pobresa infantil és la proporció de la renda familiar destinada al pagament de l'habitatge. Tal i com mostra el gràfic 15, tant a Barcelona com a Catalunya, més de dos de cada tres infants en situació de risc de pobresa viuen en llars que destinen més del 40% de la renda familiar disponible a despeses associades amb l'adquisició i/o el manteniment de l'habitatge.

Gràfic 15. Taxa de sobrecàrrega de despeses de l'habitatge (més del 40% de la renda disponible de la llar). Barcelona i Catalunya, 2011 (població menor de 16 anys en situació de risc de pobresa)

Font: Idescat i IERMB, *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població*, 2011.

5. CAUSES DE LA POBRESA INFANTIL

Tal i com s'ha vist al primer apartat d'aquest informe, la crisi econòmica està transformant el rostre de la pobresa a la ciutat de Barcelona. Si bé durant el període precrisi les situacions de risc de pobresa o exclusió social afectaven principalment la gent gran i, de manera més colpidora, les dones grans que vivien soles (Navarro *et al.*, 2009; Sarasa i Sales, 2004), ara, en plena crisi econòmica, la pobresa s'ha intensificat sobretot a les llars amb infants dependents. Així doncs, la pobresa infantil ha tornat a emergir amb força, passant de ser un problema mitjanament superat a la nostra societat a constituir un dels principals problemes que està deixant la greu situació econòmica i social que està assolant amb especial èmfasi el sud d'Europa. Però, quines són les principals causes d'aquest problema? Com s'origina aquest increment en el context de la ciutat de Barcelona?

Diversos autors assenyalen que hi ha dues grans causes principals que explicarien aquesta remuntada de la pobresa infantil. D'una banda, la relació amb l'activitat i les condicions laborals dels sustentadors principals de les familiars amb infants dependents i, de l'altra, la manca de polítiques socials monetàries efectives que compensin els costos dels fills a càrrec (Flaquer, 2010; González-Bueno i Bello, 2012; Marí-Klose i Marí-Klose, 2012; Renes i Lorenzo, 2010). A la ciutat de Barcelona, però, tot indica que hi ha un altre factor a afegir: l'habitatge i els seus costos associats, que marca un tret diferencial d'aquest fenomen en l'àmbit urbà. L'objectiu d'aquest apartat és abordar aquestes qüestions, mostrant evidències empíriques sobre aquests plantejaments.

5.1. Els factors explicatius de la pobresa infantil

Per tal d'indagar quins són els elements que millor expliquen l'origen de la pobresa infantil s'ha previst la realització d'una regressió logística. Aquesta tècnica d'anàlisi multivariable de dependència permetrà avaluar la relació entre el fet que els infants siguin pobres o no (variable dependent) respecte a d'altres variables explicatives conjuntament (variables independents). A través de la regressió logística és poden identificar quines característiques fan augmentar la probabilitat d'un individu de pertànyer a un grup, o de complir una determinada característica; en aquest cas, trobar-se en situació de risc de pobresa o no. S'ha de dir també, que aquesta tècnica d'anàlisi multivariable permet aïllar l'efecte real de cada una de les variables explicatives sobre la variable dependent (Cea d'Ancona, 2004).

El model de regressió s'ha calculat a partir de la informació que ofereix l'*Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya*, 2011. La població objecte d'estudi és la població menor de 16 anys resident a la ciutat de Barcelona. Sobre aquesta població es determina si els individus es troben o no en situació de risc de pobresa segons si formen part de llars que viuen per sota del llindar de pobresa de Catalunya l'any 2011, que està fixat en 8.559 € (ingressos equivalents per persona).

Per seleccionar les variables explicatives que s'inclouran en el model de regressió logística s'ha partit de les variables suggerides als plantejaments teòrics i empírics d'altres investigacions sobre el tema. Finalment les variables explicatives seleccionades són les que recull la taula 1 (p. 27). S'hi ha inclòs la relació amb l'activitat dels membres de la llar; aspectes lligats amb l'habitatge, com ara el règim de tinença de l'habitatge principal i la proporció de la renda familiar disponible destinada a despeses de l'habitatge; aspectes relacionats amb l'estatus i l'estructura social, com la classificació socioeconòmica familiar; i, per acabar, el tipus d'ingrés principal de

la llar, per tal de contemplar una aproximació a l'efecte de les polítiques socials en matèria de família i infància. Durant el procés de selecció de variables i d'execució del model de la regressió logística s'han descartat algunes qüestions rellevants, com ara el tipus de llar o el nombre d'infants dependents que integren la llar, i que, si bé resultaven interessants per elaborar el model explicatiu, no ha estat possible incloure'ls per limitacions de la mostra disponible.

Segons els resultats del model de regressió logística obtingut (taula 2), les variables que més contribueixen a explicar el fet que els menors es trobin en situació de risc de pobresa serien la relació amb l'activitat dels membres de la llar, el règim de tinença de l'habitatge principal i la proporció de renda disponible destinada a despeses de l'habitatge. En canvi, tant la classificació socioeconòmica de la llar com el tipus d'ingrés apareixen com a no significatives dins del model. Això vol dir que els factors més determinants en l'explicació de les situacions de pobresa infantil a la ciutat de Barcelona serien la relació amb el mercat de treball dels membres adults de les llars amb infants dependents, juntament amb la càrrega dels costos de l'habitatge. A més, el fet que la classe social de la llar o el tipus d'ingrés principal de la llar no siguin significatius en el model explicatiu estaria indicant que la pobresa infantil no vindria determinada pel fet de pertànyer a una classe social o a una altra o al fet que la llar rebi principalment ingressos procedents del treball o prestacions socials. En aquest últim cas, precisament, s'estaria posant de manifest una idea que ja han apuntat alguns autors i que planteja que el fet de tenir un treball remunerat (ingressos procedents del treball) no garanteix evitar les situacions de risc de pobresa (Flaquer, 2010; Navarro-Varas *et al.*, 2009).

Entrant a desgranar les variables que sí que apareixen com a significatives en el model de regressió logística resultant,

es podria dir que les situacions d'atur entre els membres adults de la llar constitueix un element molt rellevant en l'origen de la pobresa infantil. La probabilitat que un infant es trobi en situació de risc de pobresa és 68,246 vegades més alta quan totes les persones actives de la seva llar estan a l'atur, que no pas si totes estiguessin ocupades. Quan entre els membres adults de la llar hi ha persones ocupades i a l'atur, aquesta probabilitat es redueix, però continua sent 14,254 vegades més alta que si es donés el cas que estiguessin totes ocupades. En aquest sentit, la destrucció d'ocupació i l'increment incessant i vertiginós de l'atur en l'actual context de crisi (Carbonero, 2010; Laparra *et al.*, 2012; Muñoz de Bustillo Llorente i Antón Pérez, 2011) estaria a l'epicentre de l'augment de la pobresa infantil els darrers anys.

Pel que fa als aspectes relacionats amb l'habitatge, el fet de viure en un habitatge de propietat estaria més associat a les situacions de pobresa dels infants que si visquessin en un habitatge de lloguer. En aquest cas, però, la probabilitat d'eludir la situació de risc de pobresa pel fet de viure en un habitatge de lloguer és mínima en relació amb fer-ho a un habitatge de propietat ($\text{Exp}(B)=0,059$). En canvi, el que sí que resulta decisiu és si la llar sofreix una sobrecàrrega de despeses per l'habitatge. La probabilitat que un infant es trobi en situació de risc a la pobresa és 739,286 vegades superior en els casos en què les llars destinen més del 40% de la renda disponible a despeses de l'habitatge, que en el cas contrari. Per tant, aquests resultats evidencien la problemàtica de l'habitatge com un dels principals problemes en l'origen i l'increment de la pobresa infantil a la ciutat de Barcelona.

Per concloure aquest apartat dedicat a les causes de la pobresa infantil, a continuació s'abordaran amb més profunditat, d'una banda, els efectes de les polítiques socials en la reducció de la pobresa infantil i, de l'altra, novament els efectes que generen els costos de l'habitatge en la pobresa infantil.

Taula 1. Variables explicatives incloses al model de regressió logística⁹

Variabls explicatives	Categories
Relació amb l'activitat dels membres de la llar	(Tots actius ocupats) Tots inactius Ocupats i aturats Tots actius aturats
Règim de tinença de l'habitatge principal	(Propietat) Lloguer Un altre tipus de règim de tinença
Proporció de la renda familiar disponible destinada a despeses de l'habitatge	(40% o menys) Més del 40%
Classificació socioeconòmica familiar	(Classe de servei) Ocupacions intermèdies Classe obrera No ha treballat mai o aturats de llarga durada
Tipus d'ingrés principal de la llar	(Rendes del treball) Fonts privades Transferències socials No rep ingressos

Font: Elaboració pròpia.

Taula 2. Model de regressió logística. Variable dependent: situació de risc de pobresa. Barcelona, 2011 (població menor de 16 anys)

		B	Sig.	Exp(B)
Relació amb l'activitat dels membres de la llar	Tots actius ocupats		0,000	
	Tots inactius	2,466	0,059*	11,780
	Ocupats i aturats	2,657	0,000	14,254
	Tots els actius aturats	4,223	0,000	68,246
Règim de tinença de l'habitatge principal	Propietat		0,046	
	Lloguer	-2,829	0,005	0,059
	Un altre tipus de règim de tinença	0,135	0,904*	1,145
	No consta	-19,098	0,999*	0,000
Proporció de la renda familiar disponible destinada a despeses de l'habitatge	Més del 40%	6,606	0,000	739,286
Classificació socioeconòmica familiar	Classe de servei		0,229*	
	Ocupacions intermèdies	0,110	0,899*	1,116
	Classe obrera	1,039	0,153*	2,827
	Aturats de llarga durada i persones que no han treballat mai	-2,326	0,217**	0,098
	No consta	-21,565	0,999*	0,000
Tipus d'ingrés principal de la llar	Rendes del treball		0,631*	
	Fonts privades	18,885	0,999*	159.131.982,798
	Transferències socials	0,324	0,780*	1,383
	No rep ingressos	1,572		4,818
	Constant	-3,677	0,000	0,025

* Categories no significatives en el model explicatiu.

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011*.

9. Les categories presentades entre parèntesis són aquelles que han estat considerades com a categories de referència en el càlcul del model de regressió logística.

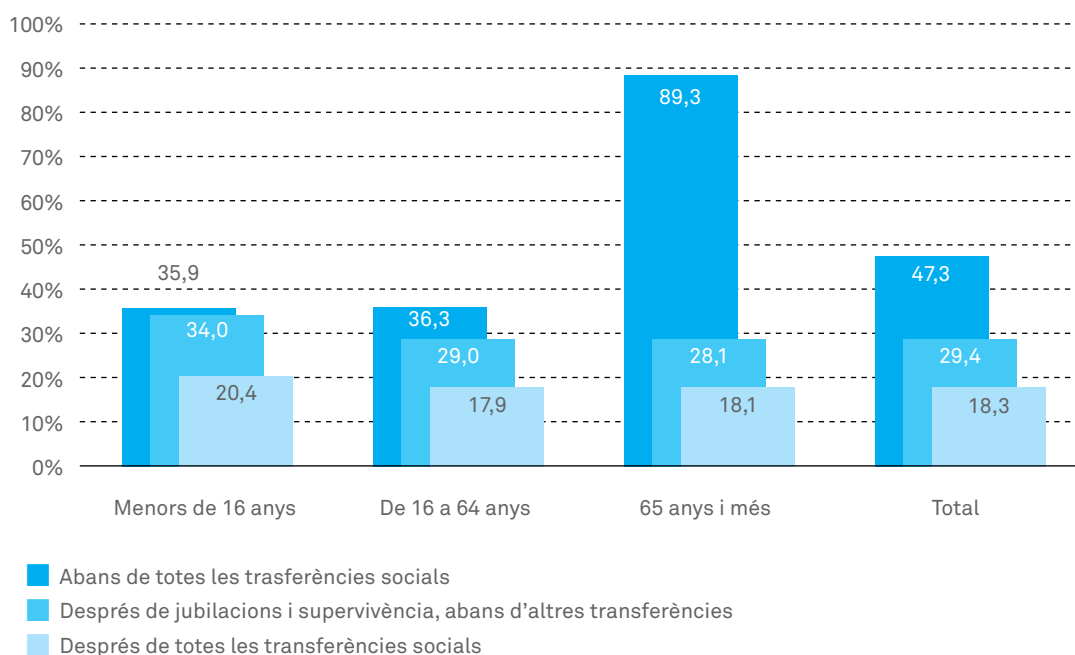
5.2. El dèficit de polítiques socials d'atenció a la família i la infància

El dèficit de polítiques socials en matèria de família i infància de l'Estat espanyol, en particular de les polítiques monetàries que compensen els costos de criança i d'educació dels menors a càrrec, constitueix una altra de les principals causes que expliquen l'augment de la pobresa infantil els darrers anys. Malgrat els avenços en les darreres dècades, basats en l'augment de les quanties de les ajudes, la creació de la prestació de pagament únic per naixement o adopció de fills o l'ampliació de places d'atenció diürna per a infants de 0 a 3 anys, la despesa en aquest tipus de polítiques a Espanya mai no ha estat a l'alçada de la mitjana europea, ni tan sols durant el període de creixement econòmic anterior a la crisi. L'any 2007, el percentatge del PIB espanyol destinat a aquest tipus de polítiques era de l'1,47%, un valor que se situa per sota de la mitjana dels països de l'OCDE i que significa pràcticament un terç del percentatge del PIB que hi destinen països com França, el Regne Unit o Suècia

(Navarro i Clua-Losada, 2012). El 2008, del total de la despesa social espanyola, el 6,6% es destinava a la protecció social de les famílies, mentre que a l'UE-25 aquest percentatge era del 7,9% (Gaitán, Cantó i Leyra, 2011).

Però amb l'arribada de la crisi econòmica, a partir del 2008, les mesures d'austeritat i de contenció de despesa que s'estan adoptant —tant a escala estatal com a les comunitats autònomes— han anat orientades precisament a disminuir l'aportació del PIB a les polítiques socials i a la privatització de serveis públics, de manera que molts dels costos socials estan tornant a recaure en les famílies (Antón Morón, 2012). Per tant, si ja les polítiques socials espanyoles destinades a la família i a la infància mai no han estat en consonància amb les dels països europeus més importants, ara, amb les polítiques de tall neoliberal que s'estan seguint en l'actual context de crisi, la distància amb aquests països s'està incrementant més.

Gràfic 16. Taxa de risc de pobresa abans i després de les transferències socials. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB, *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població*, 2011.

5.3. La qüestió de l'habitatge

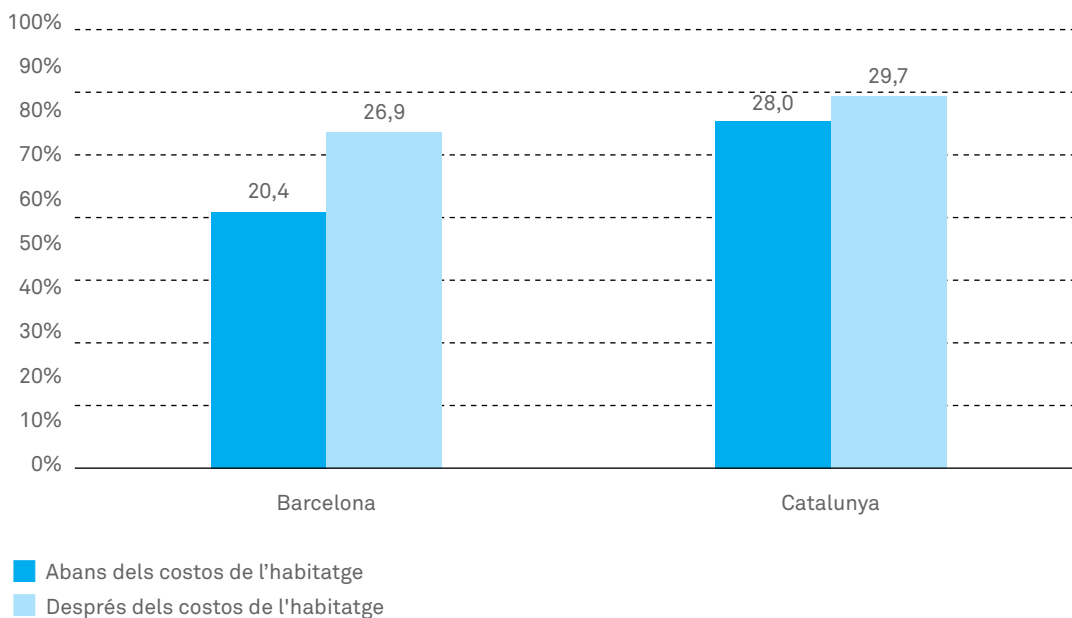
El sistema de protecció social a Catalunya presenta greus dificultats per reduir la pobresa a partir de transferències socials monetàries, però, a més, aquestes limitacions no afecten per igual tots els segments de població (Marí-Klose i Marí-Klose, 2012). Al gràfic 16 es pot observar com a la ciutat de Barcelona l'efecte de les prestacions socials en la reducció de la pobresa entre la població menor de 16 anys és molt moderat (43,1% respecte al valor inicial), sobretot en relació amb la població de 65 anys i més (79,7% respecte al valor inicial). Però no només això, sinó que com a conseqüència de la redistribució que es produeix en les rendes familiars després de les transferències socials, la població menor de 16 anys constitueix el segment de població més desafavorit. Els menors de 16 anys són el grup d'edat que parteix d'una millor situació abans de les transferències socials, el 35,9% viurien amb una renda inferior al llindar de risc de pobresa, per un 36,3% de la població de 16 a 64 anys i un 89,3% de la població de 65 anys i més. En canvi, una vegada es realitzen les transferències socials, la taxa de risc de pobresa dels menors de 16 anys és la més elevada (20,4%) si es compara amb la població de 16 a 64 anys (17,9%) i la de 65 anys i més (18,9%).

Tal i com han mostrat els resultats de la regressió logística presentada anteriorment, la càrrega dels costos de l'habitatge es configura com un dels problemes més rellevants relacionats amb la pobresa infantil a la ciutat de Barcelona. Durant els darrers anys moltes famílies, en particular amb infants, davant la facilitat dels crèdits hipotecaris van optar per la compra de l'habitatge, assumint així un fort endeutament que ara suposa un llast econòmic molt important, agreujat en molts casos per la situació de crisi i la reducció d'ingressos (Marí-Klose i Marí-Klose, 2012).

Si s'observa el gràfic 17 (a la p. 30), es pot veure que l'increment que es produeix de les situacions de risc de pobresa dels infants una vegada es realitzen els pagaments dels costos de l'habitatge és clarament superior a la ciutat de Barcelona que al conjunt de Catalunya. Així, si es restés de la renda familiar disponible les despeses totals de l'habitatge (incloent-hi tant el pagament d'hipoteques i de lloguers com els rebuts dels serveis relacionats amb l'habitatge), la taxa de risc de pobresa de la població menor de 16 anys passaria a Barcelona del 20,4% al 26,9%. En canvi, a Catalunya l'increment és molt menor, passaria del 28,0% al 29,7%.

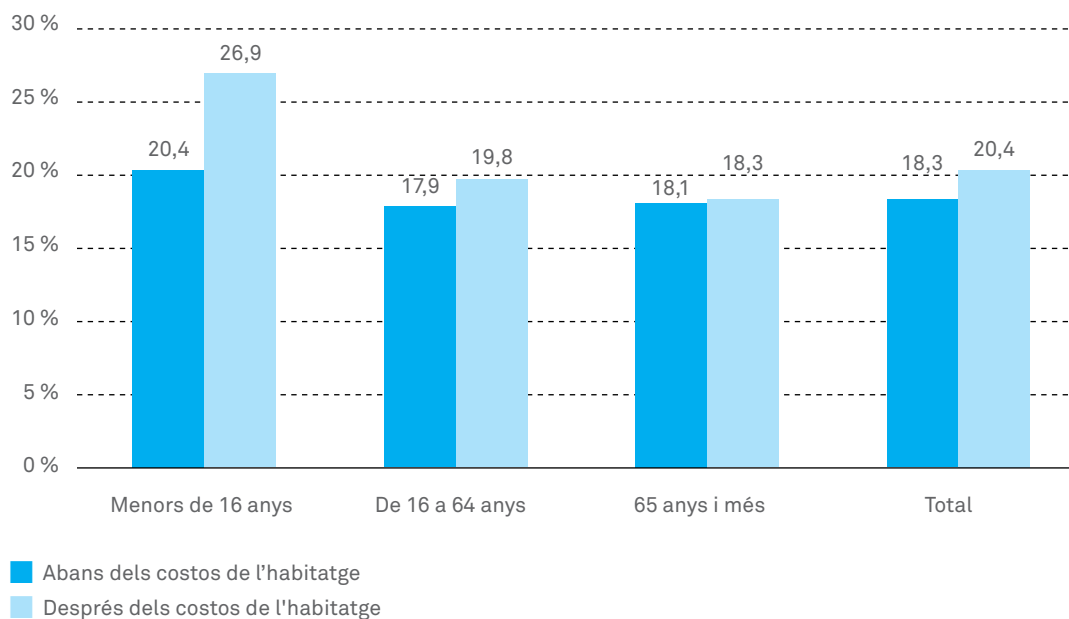
Però si a més s'analitzen quins són els efectes que es produeixen a la ciutat de Barcelona en fer aquests càlculs per grups d'edat, les dades tornen a mostrar que la població menor de 16 anys és la principal afectada pels costos de l'habitatge en relació amb la resta de segments de població (gràfic 18, a p. 30). Com ja s'ha explicat anteriorment, la taxa de risc de pobresa de la població menor de 16 anys a Barcelona passa del 20,4% al 26,9% després de deduir les despeses totals de l'habitatge. En canvi, per la resta de grups d'edat, aquest increment és molt poc significatiu, del 17,9% al 19,8% en el cas de la població de 16 a 64 anys, i del 18,1% al 18,3% en el cas de la població de 65 anys i més.

Gràfic 17. Taxa de risc de pobresa abans i després dels costos de l'habitatge. Barcelona i Catalunya, 2011 (població menor de 16 anys)

Font: Idescat i IERMB, *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població*, 2011.

Gràfic 18. Taxa de risc de pobresa abans i després dels costos de l'habitatge. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB, *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població*, 2011.

6. SÍNTESI

- El 20,4% dels menors de 16 anys a la ciutat de Barcelona viuen amb rendes inferiors al llindar de pobresa. Malgrat definir-los com a pobres, es tracta en realitat d'infants que es troben en una situació de clar desavantatge, en aquest cas econòmic, respecte a la resta de persones del seu entorn.

- La renda equivalent neta per unitat de consum a Barcelona és de 17.748 €. A Catalunya descendeix fins als 15.505 €. Aquestes diferències expliquen, en part, les diferències entre la taxa de pobresa dels infants a Barcelona (20,4%) i a Catalunya (28%).

- La intensitat de la pobresa monetària dels menors és més acusada al conjunt de Catalunya que a la ciutat de Barcelona. Així i tot, els nivells són superiors als valors mitjans dels països que actualment integren la Unió Europea.

- Els infants són el grup d'edat més vulnerable de la ciutat pel que fa al risc de pobresa relativa. Les taxes dels adults en edat de treballar i les de les persones més grans de 64 anys són inferiors. A mesura que s'agreuja la precarietat econòmica, es constata com s'accentuen les diferències entre grups de població en detriment dels infants, tant a Barcelona com al conjunt de Catalunya.

- La privació material dels menors és superior a la que pateixen la resta de grups poblacionals, tant si la construïm a partir de 2, 3 o 4 o més privacions, i és més intensa. Tant la privació material com la intensitat d'aquesta és més elevada per als infants de la ciutat de Barcelona que per als menors del conjunt de Catalunya.

- Un de cada tres infants residents a Barcelona viu en situació de risc de pobresa o exclusió social.

- El càlcul de les interseccions entre els tres indicadors que formen part de l'índex de pobresa o exclusió (AROPE), il·lustra que la pobresa no necessàriament està vinculada a la insuficiència d'ingressos

i, per tant, posa de manifest la complexitat del fenomen. L'1,6% dels infants de la ciutat (3.800 en termes absoluts) experimenta al mateix temps pobresa relativa, privació material severa i atur a la llar.

- Les situacions d'atur entre els membres adults de la llar constitueixen un element molt rellevant en l'origen de la pobresa infantil. La destrucció d'ocupació i l'increment incessant i vertiginós de l'atur en l'actual context de crisi estaria a l'epicentre de l'augment de la pobresa infantil els darrers anys.

- Si la llar sofreix sobrecàrrega de despeses de l'habitatge, la probabilitat que un infant es trobi en situació de risc de pobresa és aproximadament 740 vegades superior que en el cas contrari. Aquests resultats assenyalen que la despesa associada a l'adquisició i/o el manteniment de l'habitatge és un dels factors que expliquen la pobresa dels infants de la ciutat de Barcelona en l'actualitat.

- L'augment de les situacions de risc de pobresa dels infants que es produeix una vegada es realitzen els pagaments dels costos de l'habitatge, és clarament superior a la ciutat de Barcelona que al conjunt de Catalunya. Si es resten de la renda familiar disponible les despeses totals de l'habitatge (incloent-hi tant el pagament d'hipoteques i de lloguers com els rebuts dels serveis relacionats amb l'habitatge), la taxa de risc de pobresa de la població menor de 16 anys passaria a Barcelona del 20,4% al 26,9%. En canvi, a Catalunya l'increment és molt menor, passa del 28,0% al 29,7%. Per a la resta de grups d'edat, l'augment és poc significatiu.

- L'efecte de les prestacions socials en la reducció de la pobresa entre la població menor de 16 anys a Barcelona és molt moderat, sobretot en relació amb la població de 65 anys i més. Com a conseqüència de la redistribució que es produeix en les rendes familiars després de les transferències socials, la població menor de 16 anys constitueix el segment de població més desafavorit.

7. BIBLIOGRAFIA

ANTÓN MORÓN, A. (2012). «Política social en tiempos de crisis». *Cuadernos de Trabajo Social*, 25(1), p. 49-62.

CARBONERO, M. A. (2010). *La precariedad y la exclusión por el empleo. El primer impacto de la crisis en la cohesión social en España* (p. 117-157). Madrid: Fundación Foessa.

CEA D'ANCONA, M. Á. (2004). *Análisis multivariable: teoría y práctica en la investigación social*. Madrid: Editorial Síntesis.

FLAQUER, L. (2010). «Pobreza infantil y familias en Europa». *Educación social*, (46), p. 11-28.

GAITÁN, L.; CANTÓ, O.; LEYRA, B. (2011). *Las políticas públicas y la infancia en España: Evolución, impactos y percepciones*. Madrid: UNICEF España.

GONZÁLEZ-BUENO, G.; BELLO, A. (2012). *El impacto de la crisis en los niños*. Madrid: UNICEF España.

LAPARRA, M.; PÉREZ, B.; CARBONERO, M. A.; GUINEA-MARTÍN, D.; ZUGASTI, N.; AYALA, L.; MARTÍNEZ, L. et al. (2012). *Crisis y fractura social en Europa: causas y efectos en España*. Barcelona: Obra Social "La Caixa".

LÓPEZ, C. (2006). *Evolució i tendències de les llars, les famílies i les persones de la ciutat de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

MARÍ-KLOSE, P.; MARÍ-KLOSE, M. (2012). *Crisi i pobresa infantil a Catalunya*. Barcelona

MIRALLES-GUASCH, C.; DONAT, C.; BARNADA, J. (2007). «Habitatge i mobilitat residencial a la Regió Metropolitana de Barcelona i a la província de Barcelona». *Papers, Regió Metropolitana de Barcelona* (46), p. 8-46.

MUÑOZ DE BUSTILLO LLORENTE, R.; ANTÓN PÉREZ, J.-I. (2011). «From the highest employment growth to the deepest fall: Economic crisis and labour inequalities in Spain», a D. VAUGHAN-WHITEHEAD (eds.). *Work inequalities in the crisis: evidence from Europe* (p. 393-444). Cheltenham: Edward Elgar.

NAVARRO, V.; CLUA-LOSADA, M. (2012). *El impacto de la crisis en las familias y en la infancia*. Barcelona: Ariel.

NAVARRO-VARAS, L.; GUMÀ, J.; SÁNCHEZ, A.; LOLO, M.; LÓPEZ, P.; PORCEL, S. (2009). *Pobresa i exclusió social a la ciutat de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

PORCEL, S.; SÁNCHEZ, A.; RUIZ, N.; NAVARRO-VARAS, L.; COSTA, M.; CONSOLA, A. (2012). *Resultats sintètics de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011. Barcelona: ciutat, àrea metropolitana, província*. Barcelona: Àrea Metropolitana de Barcelona, Diputació de Barcelona i Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

RENES, V.; LORENZO, F. J. (2010). «El impacto de la crisis en los hogares con menores: pobreza y exclusión social en la infancia». *Educación social* (46), p. 29-47.

SARASA, S.; SALES, A. (2004). *Informe sobre la pobreza i l'exclusió social a la ciutat de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

TRULLÉN, J.; GALETTO, V. (2012). *Per afrontar la crisi: la metròpoli de Barcelona*. Barcelona: Àrea Metropolitana de Barcelona i Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

BCN

**Pobresa infantil
a la ciutat de Barcelona**

**bcn.cat/
serveissocials**
facebook.com/Bcn.cat
twitter.com/Barcelona_cat